

Зузяк Т. П., Білозерська Г. О., Кравцова Н. Є., Сізова Н. С., Кравченко І. М.

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРОВАНОГО ПОЛІХУДОЖНЬОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто особливості використання технологій інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Звернено увагу на вимоги в освітній сфері щодо забезпечення якості освіти відповідно до європейських стандартів та рекомендацій. Актуалізовано проблему підвищення професійної готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін як художньо освіченої особистості, здатної до самовдосконалення. Визначено, що успішність підготовки майбутніх фахівців залежить від впровадження технологій інтегрованого поліхудожнього навчання у вищих навчальних закладах. Проаналізовано науково-методичні джерела з даної проблематики, на основі яких визначено обмеженість обґрунтованої методології. Звернено увагу на необхідність оволодіння майбутніми учителями мистецьких дисциплін різними художньо-педагогічними технологіями в професійній діяльності. Визначено, що технології інтегрованого поліхудожнього навчання сприяють значному удосконаленню професійної підготовки відповідних фахівців. Проаналізовано відмінність інтегрованого поліхудожнього навчання студентів від традиційного. Визначено сутнісні ознаки інтегрованого поліхудожнього навчання. Розглянуто терміни «інтеграція», «художньо-творча діяльність», «поліхудожня діяльність». Визначено головні завдання поліхудожньої освіти та значення застосування технологій інтегрованого поліхудожнього навчання. Наголошено на важливості створення відповідних умов: спрямування майбутніх фахівців до набуття практичного досвіду засобами поліхудожньої проектної діяльності; формування стійкої мотивації до пізнавально-пошукової діяльності у сфері різних видів мистецтва; формування емоційно-ціннісного відношення майбутніх фахівців до різних видів мистецтва; активна участь майбутніх учителів мистецьких дисциплін у художньо-творчій діяльності. Запропоновано методичний інструментарій (методи, способи, форми), відповідно визначених умов. Наголошено на важливості взаємодії різних видів мистецтва, що є важливим засобом вирішення поставлених завдань. Виокремлено етапи впровадження технологій інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін: організаційно-конструктивний; мотиваційний; діяльнісний; рефлексивний.

Ключові слова: технології, інтегроване поліхудожнє навчання, інтеграція, поліхудожня діяльність, художньо-творча діяльність, мистецтво, педагогічні умови, методи, майбутні учителі мистецьких дисциплін.

Серед євроінтеграційних пріоритетів в освітній сфері чільне місце займає забезпечення якості освіти і навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій. Це вимагає запровадження необхідних технологій, здатних забезпечити підготовку високопрофесійного фахівця, здатного до самовдосконалення у стрімкому розвитку освіти і суспільства.

Сучасна освітня парадигма передбачає безперервність та цілісність навчання, оптимальність якої залежить від виховання художньо освіченої особистості та забезпечення умов інтеграції, що передбачає розвиток творчої індивідуальності, її критичного мислення, ціннісних орієнтацій.

Успішність процесів підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін до практичної роботи в даному аспекті залежить від впровадження технологій інтегрованого поліхудожнього навчання у закладах вищої освіти, а творчий характер майбутньої професії актуалізує цю необхідність.

Потреба підвищення рівня готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін до організації інтегрованого навчання та важливість розробки та застосування необхідного методичного забезпечення в освітню практику підкреслюється у наукових працях В. Жукова, Л. Масол, О. Щолокової.

Розгляд проблеми інтегрованого поліхудожнього навчання як чинника розвитку творчої та гармонійно художньої особистості вбачаємо у дослідженнях І. Могілей, Г. Падалки, Л. Предтеченської, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької, Г. Шевченка. Науковцями зауважується необхідність застосування комплексного підходу до організації творчої діяльності та інтегрованого поєднання дисциплін художньо-естетичного циклу.

Значна кількість наукових досліджень присвячена різним проблемам професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін (В. Антонюк, Р. Верхолаз, З. Квасниця, Г. Ніколаї, Г. Падалка, Т. Ткаченко), зокрема, сучасні наукові пошуки зосереджуються на аспектах інтегрованого навчання в шкільній освіті (В. Бондар, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Машенко, Н. Миропольська, Н. Ничкало, О. Ростовський, Т. Яценко).

Л. Масол досліджується поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти, обґрунтовується авторська концепція поліцентричної інтеграції та вказується на «...важливість інтеграції художніх знань, що трактується як один із провідних принципів загальної мистецької освіти, яка ізоморфно відображає тотальну якість культури інформаційного суспільства...» [2, с. 21].

Аналіз науково-методичних джерел досліджуваної проблеми та обмеженість обґрунтованої методології свідчить про необхідність пошуку нових шляхів застосування технологій інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Мета статті – розгляд особливостей технології інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Впровадження технології інтегрованого поліхудожнього навчання покликана необхідністю опанування сучасним інноваційним методичним інструментарієм майбутніми учителями мистецьких дисциплін для виконання професійних завдань на високому рівні.

Сучасній освіті потрібен вмотивований, творчо-активний вчитель, здатний постійно професійно розвиватися, вміти використовувати набутий досвід, мати власну світоглядну позицію.

У провідній реформі МОН України «Нова українська школа» звертається увага, зокрема, на важливість застосування інтегративного та проектного типів навчання на основі інтеграції мистецьких дисциплін.

У загальній мистецькій освіті та в поліхудожньому вихованні школярів майбутньому учителю мистецьких дисциплін необхідно володіти багатьма художньо-педагогічними технологіями: інтегративними; проблемно-евристичними; інтерактивними; ігровими; сугестивними; арт-терапевтичними; медіа-технологіями, технологіями проектного моделювання уроку мистецтва тощо (Л. Масол) [3]. Кожна із цих технологій передбачає застосування відповідних методів та завдань. Для задоволення методично-практичних потреб майбутніх учителів мистецьких дисциплін розроблено чимало науково-методичних посібників та рекомендацій.

Для удосконалення професійної підготовки відповідних фахівців в закладах вищої освіти основоположними технологіями є технології інтегрованого поліхудожнього навчання.

В традиційній системі підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін основна увага концентрується на набутті практичних навичок. Відмінність інтегрованого поліхудожнього навчання полягає в забезпеченні педагогічних умов до творчості, творення образу, вміння бачити світ по-новому [2, с. 20-27].

Сутність інтегрованого поліхудожнього навчання полягає у розкритті творчого потенціалу особистості, вмінні себе проявити та аналізувати свою діяльність, бажанні до самовдосконалення, власної творчості, як способу реалізації в мистецтві, адже як зазначається у працях S. Kim: «придушення індивідуальних творчих здібностей може призвести до колективних проблем» [5, с. 11].

Інтеграція в даному аспекті розглядається як поліхудожній підхід, спрямований на розвиток дослідницько-пізнавальної діяльності студентів та їх самостійної творчої активності. Тут важливим є послідовні та взаємопов'язані дії, спрямовані на формування цілісності та взаємопроникнення навчальних дисциплін, а також різних видів художньо-творчої діяльності.

Художньо-творча діяльність в даному аспекті виступає як процес, в якому домінують елементи самореалізації, практичне спрямування навчання на інтеграцію спеціальних знань, умінь та навичок, котрі стають необхідною передумовою особистісного та професійного становлення фахівця [1, с. 45].

Поліхудожня діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін передбачає участь особистості у різних видах індивідуальної та колективної творчості за допомогою різних видів мистецької взаємодії, її здатність до естетичної виразності та сприяє розвитку комунікативної та творчої особистості, здатної самостійно знаходити нетрадиційні та креативні рішення, самовдосконалюватись та саморозвиватись.

Головним завданням поліхудожньої освіти є розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості та удосконалення наданих їй природою вмінь чути, бачити, відчувати, рухатися, спілкуватися [4, с. 101].

Застосування технології інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін сприяє отриманню системних художньо-естетичних знань, формуванню чітких творчих переконань, мистецьких інтересів цілісного естетичного спрямування та створює умови для всебічного розвитку особистості. Тільки в поєднанні різних видів мистецтв можна підкреслити специфіку кожного та оволодіти формами різних видів художньо-творчої діяльності [1, с. 136].

Опанування одного виду мистецтва за допомогою інших сприяє розвитку художнього мислення, художньо-образної мови різних видів мистецтва, опануванню художніми засобами виразності, що є обов'язковою умовою творчого розвитку особистості.

Таким чином, інтегроване поліхудожнє навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін спроможне значно удосконалити систему професійної підготовки відповідних фахівців.

В застосуванні технології інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін важливо створити такі умови, які б забезпечили, крім опанування професійними знаннями та навичками, оволодіння кількома видами художньої діяльності та розуміння ними принципів інтеграції різних видів художньої діяльності. Серед таких виокремимо наступні:

- спрямування майбутніх фахівців до набуття практичного досвіду засобами поліхудожньої проектної діяльності (формування уявлень студентів щодо теорії та методики мистецької освіти, чітке розуміння концепцій інтегрованих програм, розробка індивідуальних проектів);

- формування стійкої мотивації до пізнавально-пошукової діяльності у сфері різних видів мистецтва (оволодіння студентами професійними знаннями про взаємодію мистецтв, пошук художньої ідеї в творах мистецтва та аналогій в інших видах мистецтва, аналіз-інтерпретації художніх творів);

- формування емоційно-ціннісного відношення майбутніх фахівців до різних видів мистецтва (здатність до вираження художнього образу засобами художньо-творчої діяльності, встановлення емоційної спорідненості художніх образів у різних видах мистецтва (Л. Масол), оволодіння методикою означеної діяльності, вміння оригінально, креативно мислити);

- активна участь майбутніх учителів мистецьких дисциплін у художньо-творчій діяльності (формування потреби до відповідної комунікації зі школярами в практичній діяльності, опанування специфічними особливостями мови мистецтва, різних його видів, розробка когнітивних (ескізне розуміння творів мистецтва), креативних (підготовка рецензій на мистецькі події) та організаційно-діяльнісних (планування власної творчої діяльності) завдань).

В основі інтегрованого поліхудожнього навчання – активна діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін, організація якої передбачає вибір нестандартних форм навчання, направлених на засвоєння, осмислення, аналізування, зіставлення об'єктивної інформації, отриманої в реальному житті. До прикладу, опанування мовами мистецтва буде ефективнішим завдяки безпосередній участі студентів на відповідних майстер-класах, інтегрованих заняттях, інтегрованих курсах, художньо-творчих проектах, де різні види мистецтва можна сприйняти не лише аудіально чи візуально, але й на «дотик», створюючи щось нове, долучаючись до активної творчості та поєднуючи контент-орієнтований напрям роботи.

Як зазначається Л. Масол, «додавання одного-двох чи більше структурних елементів, їх різноманітні поєднання, групування і перегрупування неминуче призводять до перебудови традиційної структури змісту мистецької освіти й відповідно технологій його репрезентації в межах нового цілого» [3, с. 67-68].

Засвоєння основ взаємодії мистецтв є важливим засобом вирішення освітніх завдань і оволодіння новими педагогічними технологіями, адже «мистецтво може бути середовищем і безпечним простором, за допомогою якого можна експериментувати», головне завдання якого «полягає у створенні достатніх і значущих відносин між частинами, які складають ціле» [5, с. 32-33].

Виокремимо етапи впровадження технології інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін:

- організаційно-конструктивний, пов'язаний із підбором відповідного методичного комплексу для здійснення даного процесу.
- мотиваційний, спрямований на усвідомлення майбутніми фахівцями значення інтегрованого поліхудожнього навчання у всебічному розвитку і вихованні, визнання культурних цінностей як власних ціннісних пріоритетів;
- діяльнісний, спрямований на оволодіння майбутніми учителями мистецьких дисциплін необхідним методичним інструментарієм та набуття практичного досвіду для здійснення даного процесу;
- рефлексивний, спрямований на моделювання та корегування форм, методів і прийомів в процесі навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Використання технологій інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін є пріоритетним завданням у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти, що охоплює комплекс знань про взаємодію різних видів мистецтва, досвід поліхудожньої проектної діяльності, здатність до власного вираження художнього образу в процесі активної творчої діяльності, володіння методикою поліхудожньої діяльності, культурний, емоційний та естетичний розвиток майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Висновки. Впровадження технології інтегрованого поліхудожнього навчання містить значний потенціал удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін та сприяє набуттю високого рівня їх готовності до роботи, вмінню аналізувати, порівнювати, моделювати та корегувати власну діяльність. Перспективами досліджень вбачаємо подальше вивчення методів та форм інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін з опорою на зарубіжний науково-практичний досвід.

Використана література:

1. Гаврилюк О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2019. 294 с.
2. Масол Л. М. Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. Київ, 2020. № 1(95). С. 20-27.
3. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: методичний посібник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
4. Могілей І. В. Поліхудожнє виховання майбутніх учителів музичного мистецтва як педагогічна проблема. *Наукові записки*. 2019. С. 100-105. URL : https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/176/nz_176-100-105.pdf
5. Kim S. Social Integration in Cultural Diversity: Locating Art Education in the 21st Century. *Learning through art: lessons for the 21st century?* 2019. С. 24-35. URL : <https://www.insea.org/wp-content/uploads/2021/12/Learning-through-art-lessons-for-the-21-century.pdf>

References:

1. Havryliuk O. A. (2019) Formuvannya profesiinoi hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u pedahohichnykh koledzhakh do khudozhno-tvorchoi diialnosti: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 [Formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges]. Vinnytsia. 294 s. [in Ukrainian].
2. Masol L. M. (2020). Politsentrychna intehtratsiia zmistu zahalnoi mystetskoï osvity. [Polycentric integration of the content of general art education]. *Mystetstvo ta osvita*. Kyiv. 20-27 s. [in Ukrainian].
3. Masol L. M. (2015). Khudozhno-pedahohichni tekhnolohii v osnovnii shkoli: yednist navchannia i vykhovannia: metodychnyi posibnyk. [Art and pedagogical technologies in primary school: the unity of teaching and education: a guide]. Kharkiv. 178 s. [in Ukrainian].
4. Mohilei I. V. (2019) Polikhudozhnie vykhovannia maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva yak pedahohichna problema. [Polyart education of future music teachers as a pedagogical problem]. *Naukovi zapysky*. 100-105 s. URL : https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/176/nz_176-100-105.pdf. [in Ukrainian].
5. Kim S. (2019) Social Integration in Cultural Diversity: Locating Art Education in the 21st Century. *Learning through art: lessons for the 21st century?* 2019. 24-35 s. URL: <https://www.insea.org/wp-content/uploads/2021/12/Learning-through-art-lessons-for-the-21-century.pdf>

Zuziak T. P., Bilozerska H. O., Kravtsova N. Ye., Sizova N. S., Kravchenko I. M. Polycertical education of future teachers of art disciplines

The article considers the peculiarities of using the technology of integrated polyartistic education of future teachers of art disciplines. Attention is paid to the requirements in the field of education to ensure the quality of education in accordance with European standards and recommendations. The problem of increasing the professional readiness of future teachers of art disciplines as an artistically educated person capable of self-improvement is actualized. It is determined that the success of training future specialists depends on the introduction of technologies of integrated polyartistic education in higher educational institutions. Scientific and methodological sources on this issue are analyzed, on the basis of which the limitations of sound methodology are determined. Attention is drawn to the need for future teachers of art disciplines to master various artistic and pedagogical technologies in professional activities. It is determined that the technologies of integrated polyartistic education contribute to a significant improvement of professional training of relevant specialists. The difference of integrated polyartistic education of students from traditional is analyzed. The essential features of integrated polyartistic education are determined. The terms «integration», «artistic and creative activity», «polyartistic activity» are considered. The main tasks of polyartistic education and the importance of the application of the technology of integrated polyartistic education are determined. The importance of creating appropriate conditions is emphasized: directing future specialists to gain practical experience by means of polyartistic project activity; formation of a stable motivation for cognitive and exploratory activities in the field of various arts; formation of emotional and value attitude of future specialists to different types of art; active participation of future teachers of art disciplines in artistic and creative activities. Methodical tools (methods, ways, forms), according to the defined conditions are offered. The importance of interaction of different types of art is emphasized, which is an important means of solving the set tasks. The stages of introduction of the technology of integrated polyartistic training of future teachers of art disciplines are singled out: organizational-constructive; motivational; activity; reflexive.

Key words: technologies, integrated multi-art education, integration, multi-art activity, artistic and creative activity, art, pedagogical conditions, methods, future teachers of art disciplines.

УДК 37.017:17

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.87.07>

Козловський Ю. М., Опачко М. В., Цюприк А. Я., Дешико Н. В.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У статті обґрунтовується потреба у розгортанні широкого освітнього та громадського дискурсу з приводу формування духовної культури особистості. Проблема формування духовності гостро постає у сучасних умовах повномасштабної війни в Україні. Реалії сьогодення доводять, що занедбання, або недооцінка важливості цього аспекту людського життя тягне за собою страшні наслідки, які зрештою, можуть призвести до знищення людства. Місія розвитку духовності та формування духовної культури особистості покладається суспільством на інститути виховання і реалізується через систему освітньо-виховних закладів.

У фокусі уваги потреба в переосмисленні засадничих основ виховання, в першу чергу, теорії, а відтак і практики виховання як глибинного процесу трансляції духовних цінностей. Це передбачає трансформацію методологічної архітекτονіки сучасної теорії виховання на засадах встановлення конструктивних антиномічних зв'язків між ідеалізмом та матеріалізмом, ірраціональним та раціональним, духовним та логічним. Це означає, що у предметну діяльність учнів, студентів окрім традиційних сфер: людина-природа, людина-техніка, людина-людина, людина-знакова система, людина –художній образ необхідно включити чи не найголовнішу – духовну сферу: людина-Бог.

Слід визнати, що педагогічні теорії й методики втратили головні важелі впливу на людину – закликання до совісті, людяності, безкорисливості, чесності, відданості, зрештою – необхідності життя в інваріантній площині Божих заповідей. Людина завше змушена думати, адже вона й сама не досконала. Школа покликана пробуджувати думку, натомість матеріалізована школа грубо її утискає. Адже будь-яка глибока й справжня думка – шлях до Бога.

Отже на часі створення новітньої педагогіки, яка розкриватиме закономірності, принципи, форми і методи виховання, навчання і освіти особистості у всій повноті зв'язків, що виявляють належність людини до духовного й матеріального світів. У структурі новітньої педагогіки духовна педагогіка поряд із дидактикою посяде своє достойне місце.

Ключові слова: духовна культура, виховні інститути, духовність, душа, методологічні засади, духовний й матеріальний світи, світогляд, моральні чесноти.

Нещодавно Президент України В. Зеленський у своєму відеозверненні відзначив, що війна, яка триває в умовах реального часу це не віна між народами, це – війна світоглядів. Якщо досягнути смисл цього твердження крізь призму духовності, то війна, яка зараз триває в Україні – це війна духовності і бездуховності, світла і темряви. Руйнівною силою бездуховності позначені Буча, Ірпінь, Гостомель, сотні знищених жилих кварталів мирних мешканців України, сільськогосподарські угіддя, промислові потужності. Наслідками бездуховності травмовані діти, жінки, літні мешканці, що зазнали наруги від оскажених від лютті, ненависті, бездумного насильства (плодів бездуховності) загарбників.